

19 interviu

Stasys Velička

I KASETĖ

V: ...paskiau, už pusės metų, kai paėmė naujokus, tada [mus] pervedė į ūkio darbus ten. Ooo, naujokus mokino. Paskiau vėl. Ateina kita karta, vadinasi, vėl tuos paleidžia - antrą, vidurinį tą. O mes jau ruošiamės namo važiuoti.

S: Kokią dieną, mėnesį ir metus ir kur gimėte?

V: Žinau ir dieną, ir mėnesį, ir valandą...

S: Ir valandą net žinote?

V: Žinau. Mano senelis turėjo užsirašęs visų anūkų [gimimo laika]: kokią valandą, kokią dieną?

S: O paskui prašysim, kad biškį apie šeimą papasakotumėte: kiek vaikų buvo šeimoj, ką tėvai dirbo, kiek turėjo žemės, galbūt kokius kitus amatus mokėjo ar ką darydavo - visokius dalykus. Tai sakykit, prašau.

V: Tai kada pradėt?

S: Dabar pradėkit.

V: Ir nuo ko pradėt?

S: Pasakykit vardą, pavardę, gimimo datą ir kur gimėt.

Camera-man: Sauliau truputį dar palaukit.

#

S: Nu, sakykit dabar savo vardą, pavardę.

1:27 V: Aš gimiau tūkstantis devyni šimtai septynioliktai metais, gegužės aštuonioliką dieną, penktadienį, rytą, saulei tekant, Kvesų kaime, Vilkijos valsčiuje, Kauno apskrityje. Gimiau ūkininko šeimoje.

S: Kaip jūsų vardas?

1:49 V: Stasys Velička, sūnus Jono. Ir mano tėvai - ūkyje - jų dėdeliai ir prodėdai (=proseneliai) žemdirbiai buvo. Ir mano tėvai žemdirbiai buvo. Ir aš buvau žemdirbiu.

S: Kiek turėjo žemės?

V: Dvidešimt devyni hektarai nepilnai buvo.

S: Tai čia geras ūkis buvo, ar ne?

V: Tik ne vienoje vietoje jis buvo. Septyni hektarai [vienoje vietoje], paskiau keturi hektarai ten, kur žvyrnas Kvesų. [Juos] buvo pirkę iš Kvesų palivarko, vienuolyno to, [kurį valdžia] likvidavo.

Paskiau aštuoniolika hektarų buvo Pabiržy - ten seniau buvo kaimo ganyklos. Paskiau [žmonės] išėjo [gyventi] į vienkiemus, tai [ten] dirbamą žemę padarė.

S: Ar tėvų ūky dirbti teko?

V: Teko. Dirbau iki kariuomenės. Kol išėjau į kariuomenę, ūkyje dirbau. O paskui, kai parėjau iš kariuomenės, dar beveik metus ūky padirbau. Paskui čia su... padarė šita... policijos batalioną, savisaugos. Tada išėjau ten tarnauti. Sakė: "Čia reikės tiktai savigynai, reiškia: belaisvių liks čia, plėšimai bus, čia viskas bus - [todėl, kad] apsiginti nuo savęs, [bus reikalingi] savigynos batalionai". Aš galvojau, kad taip ir bus. Mes [Lietuvoje, Kaune] pabuvome iki rudenio. Iš pradžių buvome Laisvės alėjoje - ten buvo vienuolyno, kažkokių (nežinau) vienuolių rūmai. Paskui perkėlė į Žaliakalnį [Kaune], kur prie Smetonos buvo karo policijos kareivinės. Ten pabuvom porą mėnesių. Paskui perkėlė į Šančius - ten, kur rusų kariuomenė buvo - ir dabar tos kareivinės yra, kaip sakiau...A, tiesa, nepasakojau, kaip prie Smetonos tarnavau.

S: Taip

V: Nu tai prie Smetonos išėjau tarnauti trisdešimt aštuntų metų lapkričio mėnesį. Dieną užmiršau. Tarnavau ten raitojoje baterijoje. Pirmas husarų pulkas, pirma raitoji baterija. Mūsų pulkas buvo Žaliakalnyje. Čia, kur yra Divizijos plentas. Toje vietoje kareivinės yra ir dabar. Čia buvo paskiau ir rusų kariuomenė. Kadangi raitoji baterija, vadinasi [su mumis] patrankos buvo, [ir] čia nebuvo vietos (=buvo mažai vietos), o ten trečiam pulke - trečias artilerijos pulkas - buvo kareivinių, buvo ten ir rajonas patrankų. Tai tarnavau ten.

S: Tai čia jūsų pirma kariuomenė?

V: Pirma kariuomenė. Prie Smetonos.

S: O dabar antra kariuomenė kokia [buvo]?

V: Ištarnavau iki keturiasdešimtų metų birželio. O kurią dieną (=iki kurios dienos), nežinau, pamiršau dabar. Kai rusai užėjo, okupavo, tai iš čia mus iškėlė į Marijampolę. Marijampolėje buvo kareivinės. Kai pabuvome [ten] keletą mėnesių, kai jie (=rusai) pradėjo maitinti [mus] savo maistu, tas maistas toks prastas buvo. Vietoj riebalų įpildavo kažkokios alyvos žolių - smirdi iš tolo, būdavo. Tada kareiviai pradėjo streikuoti: "Nevalgysime". Tai paskui gražino prie Smetonos [laikų kariuomenės] maisto. Prie Smetonos maistas buvo geras. Antra vietą pasaulyje užėmė prie Smetonos kariuomenėje maistas. Nu ką, būdavo 130 gramų žalios, neišvirtos dešros - pusantro šimto gramų, jautienos su kaulais - 400 gramų kareiviui.

S: Per dieną?

V: Taip. Tai pietums tiktai. Vakarienei buvo pieniška sriuba: kruopos, makaronai kokie [nors], bulvienė. Ryta - kava. Ryto maistas buvo lengvas. Nežinau kitų [kareivių davinio]. Bet gal

pėstininkams didesnė norma būdavo... Na, [dar] 15 gramų sviesto. Duonos tai užtekdavo - kiek nori būdavo. Iš pradžių naujokams, būdavo, tą duoną išdalina. Po 800 gramų į dieną duodavo. Paskiau, kada [jie] paprato [prie maisto], žiūri, nesuvalgo jie pusę tos duonos, tai tuoj...

S: O iš pradžių suvalgydavo?

V: Ką?

S: Tai iš pradžių suvalgydavo naujokai tą duoną?

V: Iš pradžių kelios dienos - suvalgydavo. Dar kiti dėdavosi atsargos. Galvojo: kitą sykį negaus. Paskiau pabuvo keletą savaitių ir priprato - skrandis susitraukė. Žinoma, kai [jie] kaime, skrandžiai išpūsti buvo. [Ten] prastas maistas, [ir] skrandis didelis turėjo būti. Jį pripildyt tai - kai prastas maistas - reikia daug. O kariuomenėje - geras maistas. Daug nereik ten.

S: Tai dabar antra kariuomenė. Ta kariuomenė, kur jūs tarnavot, tai buvo rusų?

V: Rusų kariuomenė. Nu, apie tą kariuomenę, kur prie Smetonos buvo, ar reikia [dar] ką?

S: Reikia, reikia.

V: Kai apmokymai būdavo, tai išjodavome ant kiemo. Kliūčių pridaryta, tvoros tokios, kelmų, medžių prikrauta. Ir su arkliais turėdavai peršokti. Išibėgėjai, ir arklys turi peršokt per tas kliūtis. Jos kokios šešios būna. Visokios: ir statinių tvora, ir kelmų, ir taip tvora. Grioviai buvo.

S: Dar reikia pasakyti, kokia jūsų specialybė buvo kariuomenėje?

V: Aš virėjas buvau. Visa laiką. Kariuomenėj specialybė mano buvo prie visų kariuomenių. Visur buvau virėju tiktai. Užtai neturėjo prieš mane priekabių tarybinė valdžia. Aš virėju kai buvau, tai, būdavo, sriubos lieka - nu, tai ką aš - būdavo ten, Minske, belaisvių - dvidešimt devyni. Jie ten rajone tvarkydavo viską. Tokie. Paskiau apmokydavo juos - jie buvo ukrainiečiai - paskiau

išmokino vokiečių rikiuotės ir išsiuntė į frontą. Maistas jiems buvo prastas. Tai, būdavo, jie ateina išsirikiuoja... Ir žydėlis vienas buvo. [Jis] mūsų kareivines tvarkydavo. Minske žydėlis vienas buvo.

Nu, ir tas, būdavo, atsineša kokius aštuonis katiliukus - apsijuosęs diržu - už tų [diržo] lankų. Tai pripilu tuos visus [katiliukus], ir jis maitino ir savo šeimą ir dar [kitus]. Tai jisai man kartą sakė:

"Ui kakoi ty čeloviek, ja takovo v svetie nie vidzial" (= Koks tu žmogus! Aš tokio nemačiau pasaulyje!). Aš sakau - tai buvo keturiasdešimt antrųjų metų pavasarį - aš sakau... - numačiau, kad gali būti visai kitaip, negu tuo kartu [propaganda] skelbė - vadinasi, vokiečiai gali ir pralaimėti. Aš sakau: "tu man parašyk, ką aš darau..." [Jis sutiko:] "Ui, ja tiebie spišu" (=Aš tau parašysiu!). Tai jis man parašė žydiškai ir rusiškai raštelį - ant paprasto popieriaus.

S: Ar turite?

V: Ne, MGB paėmė. Kai mane sugavo keturiasdešimt septintais metais, aš padaviau tą raštelį. Ir tuo metu MGB viršininku buvo žydas. Jis man pasakė: "tai jeigu visi tokie - jesli vsie takije, nam

nenužno... "tolko liudej poteriat" (=jeigu visi būtų tokie, tai mums nebūtų reikėję tiek žmonių prarasti). Nieko jis man [nepadarė]. Gražiai, nei mušė, nei ką.

S: Tai ką tas žydėlis jums parašė?

V: Jis... Aš nežinau. Aš nė neskaiciu. Išlaikiau iki to laiko, iki keturiasdešimt septintų metų. Jis (=raštelis) apsitrynęs buvo, aš visa laiką prie savęs piniginių turėjau. Ir kai areštavo, ten padaviau. O kaip ten... nežinau.

S: O kaip tie žydėliai Minske gyveno tuo metu? Jūs sakot: jisai su katiliuku ateidavo.

V: Jisai pas mus pečius remontuodavo. Jis buvo pečininkas, mūrininkas. Koklių pečiai buvo kareivinėse. Kai sugenda kartais - reikia paremontuoti. Tai jis remontuodavo. Jis turėdavo leidimą. Jį išleisdavo. Jis ateidavo čia, pas mus remontuoti pečius.

S: O kur jo šeima buvo?

V: Gete buvo. Gete buvo uždaryta. O kur tas getas, nežinau. Aš neklausiau jo. Mudu su juo kaip draugai buvom. Aš matot, ne taip kaip kiti: jeigu žydas, [jie] smerkė. Man visi žmonės lygūs. Aš su jais gražiai visuomet gražiai pasikalbu. Kiek galiu padedu. Gal nuo to man ir sekėsi. Išlaukiau to amžiaus (=iki dabar). Niekas manęs nei baudė, nei kalėjime nė prie vienos valdžios nebuvau. Nu, slapintis (=slėptis) prie vokiečių du metus slapinausi (=slėpiausi). Aš pabėgau iš Minsko. Ten, vadinasi, paskiau rudenį mus iškėlė iš Minsko, nu, sakė, ten partizanų yra, tai pagaudysit ir grįšit. A, ne! Brat! Šaudyt žydus turėjo jie (=bataliono nariai)! Tai aš pabuvau kiek (=kurį laiką). Žiemą gavau atostogų. Parvažiavau atostogų. To leidimo [atostogauti], kai grįžau, nereikėjo gražinti atgal. Aš tą leidimą paskiau... Pasiryžau: [kadangi] jie (=vokiečiai) mane apgavo, aš jiems nedirbsiu. Tai aš to leidimo datą perrašiau. Ir, vadinasi, ištryniau, datą perrašiau ir traukiniu važiavau į namus - bėgau. Turėjau naganą - draugui palikau. Ir kitus daiktus [jam palikau].

S: Palaukit biškį.

V: Tai...

S: Ar jūs žinojot, kad karas prasidės?

V: Aš žinojau, tik kad dienos tiksliai negalėjau pasakyti. Prieš karą jau parduotuvės buvo laisvai... parduotuvėse buvo prekių... Aš žinojau maždaug tiksliai, kad tie pinigai žlugs, kad tų prekių nebus. Taip ir buvo. Aš degtinės nusipirkau, rūkalų nusipirkau, paskiau dar ten: žibintuvėliui vidurių. Menkniekių nusipirkau, daug neturėjau... Kiek turėjau pinigų, prisipirkau. Išleidau.

S: Kur karas jus užklupo?

V: Jis užklupo mane, atrodo, kad Raudondvaryje. Ant kalno. Aš buvau atvažiavęs apsipirkti čia į Raudondvarį. Lėktuvai skrido virš Raudondvario eskadrilėm. O čia rusai - Nevėžio krante buvo patrankos sustatytos - ir jie duoda (=šauda). Jie duoda į tuos lėktuvus. Tie dideli lėktuvai,

bombonešiai. Ir tie sprogo sproginėjo... Sprogsta sproginėja sviediniai tie, kokie 30 metrų šone [nuo lėktuvų]. Tai pirmyn, tai atgal. Nepataikė anei vieno. Kokie 50 šovinių davė į tuos lėktuvus - anei į vieną nepataikė. Ir tie (=lėktyvai) skrido... Nevėžis jau buvo subombarduotas naktį, prieš švintant dar, subombardavo Babtų tiltą, paskiau Kėdainių tiltą, Kėdainių aerodromą, nu ir Raudondvario tiltą. Jau buvo nuleistas, nukritęs vienas galas nuo pastolio ir įkritęs į vandenį, o kitas dar laikėsi.

S: O kada vokiečiai užėjo?

14:34

V: Tai vokiečiai atėjo... Dar sekmadienį nebuvo jų, bet pirmadienį jau motociklininkai... Ašėjau į Vilkiją įsiregistruoti į savisaugos batalioną tą, tai aš motociklininkus sutikau čia, kaip miškas čia yra, šilas - ties ta vieta sutikau. (...) [Tai buvo] žvalgai.

kaip jūs nusprendėt

15:04

S: Sakykit, kaip jūs sužinojot, kad yra savisaugos batalionas, kad ten reikia registruotis?

V: Buvo paskelbta - ar tai laikraštuke paskelbta, ar per radiją: savisaugos batalionus reikia įsteigti, kad apsiginti... kad nemalonumų neturėti paskiau...

S: Tai užsiregistravot Vilkijoj?

V: Tai ašėjau... Aš maniau, kad [registracija] Vilkijoj. Bet Vilkijoj - čia ne, jie neregistravo. Kaune, sakė. Tai kai Kaune [registruoja], tai aš dar kelias dienas palaukiau, nebstrukavau (=nebeskubėjau), dar už savaitės nuėjau tenai. Čia (=Vilkijoje) tai būčiau užsiregistravęs iškart, bet kai ten, tai...

S: Tai paskuiėjot į Kauną? Pėsčiasėjot?

V: Pėsčias. Kas ten, mašinų nebuvo. Nuėjau, dar draugą pasikviečiau, Kvedaravičių tokį. Jisai žuvo paskiau. Kai mudu dviese užsiregistravom, išdavė... rūbų iš pradžių nedavė, nebuvo. Paskiau parvežė tokius iš Latvijos. Mūsų rūbai iš kariuomenės išvežti, išplėšta. Tai latviškų rūbų atvežė, latviškais aprengė. Nu ir šautuvus davė. Tai sargybą ten prie būstinėsėjau. Ten dar apmokinau kai kuriuos - buvo tokių, kurie šautuvo neturėję rankose visai.

S: Tai jūs jau buvot toks patyręs kareivis?

V: Aš tai - aišku patyręs. Taikliai šaudžiau. Kai paskiau prie rusų buvo apmokymas, tai šaudžiau su tuo (=rusų) majoru - pasilikom mes paskiausia surinkti gilzes tas. Tai davėm (=šaudėm) mes paskiau į taikinį. Tai pas mane - visi [šūviai] į dešimt. Visą apkabą į dešimt suvariau.

1/ 17:14

S: Koljums dar neatvežė latviškų uniformų, kaip jūs buvot apsirengę batalione?

V: Civiliais. Savo rūbais, kaip buvom apsirengę taip. Tik ant rankovės čia turėjome tokią juosta geltoną. Vokiškas antspaudas ten uždėtas. Užsegta ant rankovės kairės.

S: Kaip atrodė: ta juosta geltona buvo?

V: Geltona buvo.

S: Ir kas antspaude buvo?

17:47
V: Vokiškas antspaudas buvo. Nežinau, kas ten ant jos... Bet žinau, kad vokiškas antspaudas, ne lietuviškas... Schutzpolizei - lauko policija.

S: Nu ir kaip pati pirma tarnyba? Kokios pirmos tarnybos dienos Kaune buvo?

18:02
18:25
V: Nu tai ten ir man teko vieną dieną pastovėti prie vartų. Ir kitą naktį. Virėjas ten kitas buvo paruoštas. Ruošė valgį. Sako jis: "eik tu virėju į mano vietą". Jie (=kiti bataliono nariai) važiuodavo areštuot žydus - tai kiti parsineša daiktų. Jis (= o šitas virėjas, būdamas virtuvėje) čia nieko negauna [iš tų žydų daiktų]. Man, davai (=man pasiūlė į virėjo vietą, tai aš mielai sutikau). Aš ir perėmiau [darbą virtuvėje]. Virėju. Jis dar smetonišką litrą degtinės davė man, kad einu į jo vietą. Ir aš patenkintas.

18:44
S: Tai kur jie tuos žydus areštuodavo?

V: Areštuodavo iš pradžių daugiausia Vilijampolėje. Iš miesto, atrodo, kad jau buvo išvaryti. Vokiečiai išvarė. Nežinau kaip. Paskiau į Vilijampolę daugiausiai... Įskųsdavo žmonės, kurie tokie jiems tokie įtartini būdavo: komunistai, komjaunuoliai. Pirmiausia tokius areštuodavo - į Devintą Fortą juos varydavo.

S: Tai ką Devintam Forte darydavo su jais?

V: Nu, ką darydavo?

S: Kodėl juos ten laikydavo Devintam Forte?

1/19:27
19:44
V: Nu areštuoti. Ten gi kalėjimas buvo. Devintam Forte buvo kalėjimas dar prie Smetonos. Visą laiką kalėjimas buvo... Paskui pabuvom iki rudenio, o rudenį mus iškėlė iš čia, kaip sakiau, į Minską. Nu, ir ten iš pradžių, kol apsitvarkė, tai nieko. O paskui jau būdavo... Nesakydavo, kad važiuoja šaudyt, bet: "į operacijas važiuoja". Daugiausia savanoriai būdavo [imami žydų šaudymui]. Savanorius parenka, tokius tik... Ne kiekvienas tokį darbą galėjo daryti. Reikia čia jau recidyvistu [būti], kad galėtų. Nu ir ten, kaip sakiau, virėju kai buvau, iš pradžių lauke buvome (=gyvenome), paskiau žiemą po stogu persikėlėm. Nu, ir jie, būdavo, kai išvažiuoja jau į tas operacijas, tai, būdavo, grįžę tos sriubos neima. Užtat tos sriubos daug likdavo.

20:54
S: O kodėl jie neimdavo sriubos?

V: Taigi jie pinigų turi, kišenės prisikrovė. Kortom lošia, geria, baliavoja kelias dienas, vadinasi. Nu ir čia, kaip sakiau, tam žydeliui, tiems belaisviams buvo gerai. Šiaip, kai jie neidavo į tas operacijas, tai tos sriubos nedaug likdavo. Nu tai tam žydeliui... nu tai jiems visiems devyniems neužtekdavo, vienas kitas negaudavo.

21:23
S: Nu, o kaip tie savanoriai būdavo? Ar čia tie patys būdavo, kurie visą laiką eidavo savanoriais, ar vieną kartą vieni nori, kitą kartą kiti nori?

V: Jie, matot, katrie gobšūs - jie mato, kad tie, kurie šaudė parsineša gerų daiktų, pinigų, tai jau jie kitą kartą prašo, nori, kad juos išleistų. Ten daug jų iškart nevažiudavo, keliasdešimt gal. [O] kurie jau bailesni, tie ir neprašydavo - tų ir nesiųsdavo. O tie, kur jau azartiniai tokie - kad būt išgert, būt pinigų - tokie prašydavo, kad tik juos leistų ten [žydų šaudyti].

22:15
S: Nu, o būdavo, kad... Po kiek imdavo savanorių? Po kiek imdavo į vieną operaciją?

V: Tiksliai negaliu pasakyti. Ar todėl kad, man nereikėdavo nei į [rikiuotės] patikrinimą, nei niekur, aš nežinojau, nežinodavau... Tai yra, retai kada sužinodavau, kad kur važiuoja į operacijas.

S: Į kokius miestus važiuodavo į operacijas?

22:41
V: ^{Nu tai,} Slucką, Kliockus, Baranovičius. Ten. Bet ten jau sakė, berods, į Kliockus nuvažiavę rado jau... žydai iššaudyti jau buvo. Patys rusai iššaudė žydus.

S: Rusai?

1/23:00
V: Taip. Rusai, rusų milicininkai šaudė. Nieko jau nereikėjo ten... Nu paskiau važiuodavo partizanų ten, kur sprogdindavo geležinkelius. Ten, va tose vietose. Michanovičiai, rodos. Ir man teko važiuoti ten su virtuve. Dvi savaites buvom. Partizanus gaudėm miškuose. Septynis sugavo tą kartą. Majorą vieną. Tuose miškuose.

S: Kai jie važiuodavo į operacijas, tai ir jums reikėdavo su virtuve važiuot tenais?

V: Ne. Tik tai ten, kai į Michanovičius ant partizanų ilgesniam laikui, ant dviejų savaitių, tai tada. O šiaip tai nereikėdavo. Tik ten reikėjo tą kartą, tik vieną kartą.

S: Tai ką jie per operacijas valgydavo tie savanoriai, kai važiuodavo?

V: Nu tai, virti važiuodavo... ir maistą, išvirdavau aš [jiems] maistą. O čia į operacijas, kai Minske iš getų varydavo juos (=žydus) šaudyti, tai čia ant vietos: iš ryto išeina, išsineša sausą davinį ir vakare grįžta.

24:11
S: O kiek laiko operacijoje jie būdavo?

V: Nu tai... Daugiausia vakare jie parvažiudavo.

S: O kada išvažiudavo?

V: Išvažiudavo rytą. Apie dešimtą valandą. Kaip pasiruošę - apie dešimtą, devintą. O vakare, kai grįždavo, jau vakaras...

24:41
S: Ar įsigėrę būdavo, kai grįždavo?

V: Nu, kartais būdavo. Kartais anksčiau, žinoma, kartais anksčiau jie baigia tas operacijas, paskiau geria. Todėl vėlai grįždavo.

S: Tai ten vokiečiai degtinės duodavo?

V: Vokiečiai. Nu, duodavo ir man jie, būdavo, šaukštą į dieną. Valgomą šaukštą degtinės, kad dezinfekuotų. Ne šiaip, ne kaip, nežinau ten. Visiems duodavo po šaukštą degtinės. O jiems tai - ten jau duodavo [daugiau degtinės], kad drąsūs būtų, tikrai.

S: Tai jūs sakot, kad jie iš operacijos grįždavo ir turėdavo pinigų. Iš kur jie turėdavo tų pinigų?

V: Tai žydus šaudydavo ir turėdavo tų pinigų. Iš kitų atimdavo, kiti patys duodavo. Prižadėdavo paleisti, ir žmogus atiduodavo viską jam. O paleisti nepaleisdavo.

S: Sakykit, o kaip sugyveno tie, kurie nevažiuodavo į tas operacijas, ir tie savanoriai, kurie važiuodavo. Kaip jie tarpusavy sugyveno?

V: Nu nieko, tai... Tie, kurie važiavo, tie patenkinti, kad gauna grobio, o tie, kurie nevažiavo, tie tokią dieną ir nenori. Ir tie patenkinti, ir tie patenkinti. Todėl kad jų norai išsipildė. Tų norai išsipildė, kad jiems nereikia naikinti žmonių, žiauriai elgtis, o tiem patinka, kad jie gauna prisiplėšti.

S: Ar važiuodavo tie patys visą laiką?

V: Ne, tai išeidavo ir tų pačių, ir... Nu tiksliai aš negaliu pasakyti, nes tie kurie dalyvaudavo, tai jie žino, mato. O aš - jie ten išsirikiuoja, (...) skiria - aš prie virtuvės. Aš maistą žiūriu. Man dirbti ten nereikėjo, ten moterys pasamdytos, bet prižiūrėti reikia. Aš atsakingas, kad ten nuodų neįdėtų, ar ką. Ten virtuveje trys moterys: tokia Ania, Cecė ir Vera padėjo dirbti. Bulves nuskuta, indus suplauna. Viską. O aš tik sudedu, prieskonius sudedu, išdalinu.

S: Nu, o dabar sakykit: šitie po operacijos, kai atvažiuodavo, ar jie pasakodavo kaip šita operacija atrodo, kaip ten būdavo?

V: Nelabai. Nelabai pasakodavo. Jie nenorėdavo. Vieną kartą Minske tris pakorė. Komjaunuoliai, partizanai jie ten buvo, būk tai (=atrodo). Toks iš Šiaulių: Varnas. Tai [jis]kilpą užnėrė jiems. Juos atvežė sunkvežimiu. Rankos surištos. Paskiau, kai rusų elektros stulpai, žinot, tokie, ir paskiau skersiniai tokie užkalti. Tai ant tų skersinių užmetė, paskui užneria kilpą. Ir korė. Tai prisimenu tą kartą tik: jisai įraudęs, purkšia, nesavas. Kiti jį per dantį leidžia: negerai tu užnėrei, ten taip. Jis tik purkšia. Tą prisimenu gerai ir šiandien.

S: Tai Varnas tai iš viso būdavo iš tų kurie ten važinėdavo, ar ne?

V: Nu, tai jis jau važinėdavo daugiausia. Jau toks pasišventęs būdavo.

S: Nu, o apie tuos šaudymus papasakodavo ką nors?

V: Tai jie tarp savęs [kalbėdavo]. Tie, kurie parvažiuodavo, tie, kurie prisigrobė - kurie šaudydavo, tie daugiausiai prisigrobėdavo - tai jie savo chebroje. Jie atskirai sau lošdavo, atskirai sau gerdavo ten, atskirai kalbėdavo. Ir kiti negirdėdavo, ką jie kalba. O šiaip kad jie pasigirti ten, tai jie nemėgėjai būdavo. Taip.

1/28:55

S: Nu, o kokių daiktų jie parsiveždavo, ar matydavote? Pinigai tai pinigai, na o dar kas?

V: Tik vieną kartą žinau. Kai čia atvežė žydų tautybės žmones iš Prancūzijos, iš Austrijos - ešelonas - ir juos nuvarė į getą. O čia visas jų turtas liko, liko čia. Bet sargyba - ne mūsų, bet vokiečių buvo. Ten rūbų, visko ten buvo tuose traukiniuose. Tai kelis čemodanus mūsiškiai pavogė iš tų vokiečių parsinešę. Ten rūbų, ten kojinių moteriškų, lietsargių ten tokių, nu kasdienių tokių reikmenų. Tik tie vagys skaitosi, kai pasivogė. O iš ten (=Minsko) tai - kokių daiktų ne... todėl kad ten [žydai] neturėjo, ir, turbūt, neduodavo jiems (=bataliono kareiviams) pasiimti, kai varydavo juos. Be to, jie (=Minsko žydai) neturtingai gyveno. Užsienio žydai - tie tai čia atvežė visko. Tie [kareiviai], kurie buvo atsinešę čemodanų - visokių ten brangių daiktų buvo. O šitie [vietos žydai turėjo] tik pinigų, jeigu ten...

S: Tai tuos žydus iš Prancūzijos atvežė į Minską?

V: Į Minską. Iš Prancūzijos, iš Austrijos.

S: Ir uždarė į getą.

V: Į getą. Nu paskiau iš geto - šaudyti, varydavo šaudyti.

S: Kartu su Minsko geto tais, su Minsko žydėliais šaudė, ar atskirai?

V: Šito nežinau, šito negaliu pasakyti. Nes, matot, nedalyvavau, tai ką aš čia...

S: Tai, o Minske šaudymai - kiek kartų? Kiek kartų šaudė Minske?

V: Oi, daug. Ten didelis getas, daug žydų. Matot, iš užsienio veždavo. Tai vienus iššaudydavo, kitus atveždavo. Daug ten. Taip, kas savaitę, kas dvi. Perdėm taip. Po keletą tūkstančių.

S: Nu, po kiek jie nušaudavo per vieną operaciją. Po kiek žydų nušaudavo per vieną operaciją?

V: Negaliu pasakyt. Kai skaičiau laikraštyje, tai 4-5000 nušaudavo per dieną, sako.

S: Kokius jie ginklus turėjo?

V: Rusiškus šautuvus daugiausia. Graižtvinius šautuvus - karabinus. Ir rusiškų ir vokiškų būdavo, visokių. Trofėjinių tokių.

S: Kas buvo karininkai jūsų batalione?

V: Jie visi buvo lietuviai. Vadas buvo Impulevičius.

S: Ar prisimenate Impulevičių?

V: Ką?

S: Impulevičių prisimenate?

V: Prisimenu. Dabar tai nepažinčiau. Nu, jis miręs, sako.

S: Prieš šešiolika metų. Kalifornijoje mirė, Amerikoje.

V: Paskiau...

S: Ar patikdavo jums Impulevičius?

V: Aš su juo neturėjau reikalų. Nu, jis valgyti, būdavo, ateina, (...). Įpilu jam į katiliuką, irgi tos pačios sriubos.

S: Tai tą patį valgydavo?

V: Valgydavo tą patį. Šiaip tai jis nusipirkdavo ką nors geresnio. Nu, o sriubos, tai iš to paties katilo visi.

S: Nu, o kas dar iš karininkų buvo?

V: Nu buvo Martišauskas, Klimavičius, Juodis, Gecevičius, paskiau... dar vienas, prisigėręs...
Prisigėręs nuo lovos nugriuvo apsivėmė ir užduso.

S: Tai kas čia toks?

V: Nepamenu pavardės. Storas toks karininkas tas.

S: Ar ne Norkus?

V: Pavardės nežinau dar. Jis, tik neseniai nuvažiavus į Minską, užduso.

S: ...nes mes archyvuose radom, kad nuo arklio nukrito kažkoks karininkas. Kad buvo karininkas - nuo arklio nukrito.

V: Ne, kad arklių nebuvo pas mus. Ne.

S: Gal čia taip parašė. Tai dabar sakykit, kaip į tas operacijas tuos savanorius formuodavo? Kas čia? Palaukit, sustabdom?

II kasetė

2 kasetė

S: Tėvuk, o dabar sakykti, kaip jūs iš to bataliono pabėgot? Papasakokit.

V: Nu, kaip buvo. Kaip sakiau, pirma buvau viduržiemį gavęs leidimą atostogų. Dabar aš atvažiavau atostogų, ir to leidimo iš manęs neatėmė. Tai aš jį išlaikiau iki birželio mėnesio, iki vasaros. Ten man jau kantrybė baigėsi - aš ten (=į batalioną) visai kitokiu tikslu įstojai, o čia jie apgavo mane, tai aš jau pasiryžau bėgti.

S: O kodėl jūs manot, kad jus apgavo?

V: Nu, todėl sakė, kad "čia Lietuvoj vietoj policijos būsite". Policija, vadinasi. "Saugosit tik savo". O paskiau [paaiškėjo], kad reikės naikinti nekaltus žmones.

S: Tai ir jūs buvot prie to naikinimo?

V: Ką?

S: Tai ir jūs buvot prie to naikinimo?

1:48 V: Ne, aš nebuva, aš virėju buva. Bet tame batalione [, kuris dalyvavo, naikinant žydus]. Tas batalionas, reiškia. Aš ten naikinime nebuva.

S: Tai kodėl jums nepatiko tam batalione būti?

1:59 V: Nu, tai sakau, kad tam batalione kokia nauda!? Ten 50 markių mokėjo į mėnesį, ir rizikuok! Ir už ką? Tai aš... Nu, be to, ten įvyko toks įvykis, buvo. Ten, maniau, kad sušaudys mane. Ten viršila ir toks Klimavičius, leitenantas, būdavo, prisigeria, nu ir naktį pareina ir kelia visus iš miego į mankštą. Jis paskiau susiginčijo su tokiu Gaižausku. Ant to Gaižausko tas karininkas sako: "tu raudonas". [Gaižauskas] sako: "tu dar raudonesnis". Tai tam [karininkui] nepatiko ir liepė [Gaižauską] areštuoti. Nuėjo pas vokiečius leidimo prašyti, kad duotų jį sušaudyti. Paskiau aš ten juos (=kitus bataliono kareivius) suagitavau parašyti pareiškimą, kad [mus] taip diskriminuoja. Vokiečių štabui. Ir turėjau nemalonumų dėl to. "Tai ką", sako, "parašei?" "Parašiau", sakau. "Pasirašei?", sako. "Pasirašiau". "Kodėl?" Sakau: "taip negalima [elgtis], karo metas. Koks čia gali būti prisigėręs? Kokie čia gali būti vadai prisigėrę?" Nu, tai paskiau nieko. Buvo man... Aš pasiryžau ir toliau... o už trijų dienų ir pabėgau. Traukiniu važiavau. Tuokart iš fronto bėgo vokiečiai. Tai kelise vietose tikrino. Aš su vokiečiu - biškį jau mokėjau vokiečių kalbos, pramokęs, kalbu su vokiečiu tokiu, senuku. Ir ten patikrina jie. "Danke shon" (=labai ačiū), padėkavoja. O jie pažiūrėtų į antrą pusę to raštelio! Ten susitrynusi... O čia iš vidaus atrodo, kad naujas jis dar visai, tas leidimas, Ausweiss (=leidimas). Urlaub (=atostogos).

S: Sakykit, ar daug bėgdavo iš bataliono?

V: A?

S: Ar daug pabėgo iš to bataliono?

V: Iš bataliono nedaug. Paskiau gal daugiau pabėgo, girdėjau. Aš, turbūt, kad pirmas pabėgau.

S: Kada jūs pabėgot?

V: Keturiasdešimt antrų metų... Nepilni metus pabuvau ir pabėgau.

S: Kokį mėnesį?

V: Nu, birželio, rodos mėnesį. Atrodo, kad pirmas. Nu, paskui, atrodo, kad [pabėgo] dar vienas toks - Knyrimas. Jisai su partizanais ryšį turėjo. Jis jiems šovinių pristatydavo. Irgi, sakė, kad pabėgęs buvo.

S: Bet tai Knyrimas - jis ir šaudyt važinėdavo?

V: Taip, jis važinėdavo šaudyti [žydu].

S: Tai kaip jis galėjo ryšį su partizanais turėti ir žydus šaudyti?

2/5:17 V: Nu, tai jis, matyt, gaudavo iš jų pinigų. Už tuos šovinius. Jis jiems pristatydavo. Paskui rusai kai užėjo, jį sušaudė, sakė. Nedovanojo jam. Turbūt iššifravo, kad jis ir tiems, ir tiems padėdavo.

S: O jūs bendrai su visais miegojot, ar atskirai miegojot?

V: Kareivinėse. Ten buvo atskirai karininkai - ten po du, daugiausia po du nakvodavo.

S: O jūs kaip?

V: Aš ir dar vienas.

S: Jūs dviese.

V: Taip.

S: Dabar prisiminkit, kaip jūs jausdavotės tarp tų, kurie važinėdavo šaudyti? Juk reikėdavo su jais susitikti, bendrauti. Kaip jūs jausdavotės?

V: Su jais aš mažai bendravau. Tik tiek: ateina, įpilu aš jiems į katiliuką, ir viskas. O šiaip nieko. Man ne prie širdies jie buvo. Ir aš jų nepateisinu. Čia yra nežmoniška. Čia žiauru, virš žiaurumo. Aš žmogų vieną klausiau, tokį Balčių: "kaip tu gali į žmogų šauti?" "O", sako, "duodu kaip į kiaulę". Nu tai ką su jais. Su jais nėra ką ir kalbėti. Jie tokie sužvėrėję, kad...

S: Kaip jums atrodo, kodėl žmogus gali tiek sužvėrėti?

V: Vienas dalykas: turėjo kiti kerštą - jų gimines žydai, daugiausia žydai - MGB viršininkai... Tai jų gimines nukankino. O kiti iš gobšumo.

S: O kaip tie, kurie savanoriais eidavo... Juk vistiek yra batalionas, yra kuopos...

V: Taip.

S: Juk vistiek, kai reikia eiti į tokią operaciją, tai paprasčiausią būtų visą kuopą pasiųsti.

V: Kuopą... Tai visą - ne, ji neišvažiuoja. Iš kuopos atrenka savanorius, nu ir viskas. O kiti čia dirba: dirbą naktį, tą ar tą - namuose būna.

S: Tai dabar, kai tie savanoriai išvažiuodavo į operaciją, ar daugiau tų savanorių išvažiuodavo, ar daugiau batalione pasilikdavo?

V: Daugiau batalione. Mažiau savanorių. Nedaug išvažiuodavo. Jų ten daug ir nereikdavo. Nežinau, pasakodavo, duobę iškasa, prie duobės sustato dvylika, ar kiek tai. Nu ir: paukšt paukšt.

S: Po dvyliką tų šaudytojų?

V: Dvylika šaudytojų.

S: Tai jeigu dvylika tų šaudytojų, tai kiek žmonių statydavo prie duobės nušauti?

V: Ar po dvidešimt... Tikrai negaliu pasakyti.

S: Tai jeigu dvylika šauna, o stovi dvidešimt, tai nušauna ne visus iš karto?

V: Tai iškart ne visus. Kiti lieka. Turbūt, aš taip galvoju, paskirta yra po du ar tris nušauti.

S: Ar šaudydavo duobėj, ar šaudydavo ant krašto duobės - kaip jie pasakodavo?

V: Nemačiau, bet kaip pasakojo, tai ant kranto jie. O paskui griūdavo į duobę. Ant duobės kranto stovėdavo, ir juos šaudydavo.

2/9:12

S: Nu, o paskui kitus kaip šaudydavo?

V: Tai paskui kitus versdavo. Žmonės pamatę, sako, alpdavo, - čia jau guli - patys nukrisdavo, nešaudyti, į duobę.

S: Kas alpdavo? *Kas tobie?*

V: Nu, žydai, kuriuos šaudyti atvarydavo. Atvarydavo prie duobės krašto, jie apalpdavo ir nugriūdavo į duobę gyvi, nešaudyti.

9:48

S: Tai kaip su tais būdavo?

V: Nežinau. Pribaigdavo, kaip skaičiau laikraštyje. Paskui, kai baigdavo egzekuciją, pribagia.

S: Ar vokiečiai šaudydavo?

V: Nežinau. Tikrai vadovaudavo daugiausia. O kaip buvo iš tikrųjų, negaliu pasakyti. Nežinau, todėl kad nemačiau. Meluoti nenoriu.

S: Tai taip, tai čia iš pasakojimų.

V: Nu vietom šaudydavo ir jie. Kartais šaudydavo vokiečiai.

S: O šaudydavo nurengtus žmones ar apsirengusius?

V: To negaliu pasakyti. Nu gal užsieniečius... O Minsko, tai ten nebuvo, ką rengti. Prasti tie rūbai. Biednai gyveno jie. Tikrai nežinau, bet manau, kad ne. Kalbėdavo, kad tuos, kuriuos iš užsienio atveždavo, iki baltinių nurengdavo.

REA

S: Ar nepasitaikė jums savo nuomonę pasakyti kuriam nors iš tų šaudytojų per visą tą tarnybos laiką, kuri ten buvote?

11:39

V: Kam ten nepasakysi? kad jie visi vienodai mano, turbūt.

S: Nu, o kiti?

V: ...O jeigu protestuosi, tai gausi pats kulką į kaktą, ir viskas. Tokie sužvėrėję, jie nesiskaitė su niekuo.

S: Ar čia ne jūs man pasakojot, kai aš buvau pirmą kartą, kad buvo prišikę į batus vienam? Čia pas jus buvo tas atsitikimas?

V: Ne, nežinau. Kam buvo?

S: Tam, kuris važiavo, šaudė, ir kai jis vakare grįžo, kuopos draugai jam prišiko į batus.

V: Negirdėjau, pas mus to nebuvo. Negirdėjau. Galbūt po to. Aš metų laiko neišbuvau. O jie paskui dar du metus buvo. Gal po to.

S: Prisiminkit, kas važiuodavo šaudyti? Knyrimas važiuodavo, Varnas važiuodavo, dar ką galėtumėt prisimint pavardėm?

V: Nu, kad tiksliai negaliu pasakyti.

S: Stonkus ten buvo, ar ne? Su Stonkumi mes ir dabar susitinkam. Leonas Stonkus.

V: O, ir tokią pavardę užmiršau. Man sunku prisimint, kad nei aš [rikuotės] patikrinime girdėjau jų pavardes, nei per tas operacijas, kai važiuoja - nieko. Aš buvau prie katilo. Aš negaliu pasakyti jų pavardžių, nes aš negirdėjęs jų pavardžių.

S: Prieš kiek laiko jūs sužinodavot, kad bus operacija žydus šaudyti?

V: Aš tai sužinodavau tą rytą. O jie - nežinau. Karininkai, vadai, matyt, žinodavo iš vakaro. O šitie visi tikriausiai irgi sužinodavo iš ryto. Iš vakaro niekam nepranešdavo niekam, turbūt.

2/14:01 S: O kada tuos savanorius rinkdavo?

V: Turbūt, kad rytą. Kad iš vakaro nežinodavo, kur reikės važiuoti.

S: Iš ryto?

V: Iš ryto viskas.

S: Ar prieš pusryčius, ar po pusryčių?

V: O šito negaliu pasakyti. Kad pusryčius jie turėjo pas save. Tik kavos ateina paimti, ir viskas. Šiaip tai duoda tokį sausą daavinį: dešros, konservų. Paskiau kavos atsigerti [ateidavo] čia iš virtuvės. Paskui pietums išvirdavo sriubą, ant (...) ar mėsos. Mėsos mažai būdavo.

2/15:07 S: O jeigu jie būdavo operacijoje, tai ką jie valgydavo per visą dieną?

V: Sausą daavinį pietums.

S: Tai jūs turėdavot paruošti?

V: Ne. Jiems iš sandėlio duodavo. Būdavo paruošta sausainių, saldainių gal. Žinot, užkąsti.

S: Tai jums sauso daavinio ruošti nereikėdavo?

V: Ne. Nereikėdavo.

S: Bet jie turėdavo jums pranešti, kad reikės mažiau maisto, kad mažiau būspietaujančių.

V: Nepranešdavo. Mat jie nežinodavo, kaip bus. Gal kartais nereikėdavo šaudyti. Jie nežinodavo, kur važiuos. Gal valandą, gal dvi užtruks. Tad jie ir nežinodavo. Aš irgi galvodavau, kodėl jie niekad neužsakydavo, kad pietų nevirti. Nors, tiesa, čia didesnė pusė namuose likdavo.

S: O iš tų kurie nepakliuvo į operaciją - ar būdavo nepatenkintų, kodėl jie nepakliuvo? Jie norėjo važiuoti į operaciją, o jų nepaėmė, ir jie nepatenkinti.

V: Nežinau, neteko girdėti nepatenkintų. Tų savanorių nelabai daug būdavo.

16-43 S: Tai gal turėdavo ir kokį nors nenorintį paimti?

V: Jeigu paimdavo, tai tik sargyboje pabūti. O šaudyti - tai tik savanorius... Kas toliau?

S: Ar pas jus batalione kunigas buvo?

V: Buvo.

S: Tai ką kunigas turėdavo sakyti tiems, kurie šaudė?

V: Nežinau, čia jau reikia jo klausti. Eidavo išpažinties, jisai išrišimą duodavo. Ir kaip jis duodavo, nežinau. Čia jau yra paslaptis. Kunigas nepasakys. O tie irgi - negi sakys? Čia buvo paslaptis. Kunigas buvo Ignotavičius iš Vilkijos.

S: Jis atsiminimus dabar parašė. Aš turiu, galėsiu jums atvežti. Paskaitysite.

V: Žinau aš jį.

S: Koks jisai žmogus buvo.

V: Nu ką, aš jį... Aš su juo reikalų neturiu. Aš pas jį išpažinties nėjau. Nežinau, negaliu pasakyti. Nueidavau į bažnyčią, ten [jis] Mišias laikydavo. Chore giedodavau. Ir viskas.

S: O tie, kurie šaudydavo, ar jie tokie pamaldesni būdavo, ar jie mažiau eidavo išpažinties?

V: Negaliu pasakyti. Į bažnyčią eidavo beveik visi. Ten viena katalikų bažnyčia buvo. Bet katrie labiau [ėjo], tai negaliu pasakyti, nežinau. Tai kam jiems ta bažnyčia? Jeigu kunigas atleidžia nuodėmes, tai ką jie?.. Jiems ten gailėtis, pasirodyti? Ne...^{Tai va} Ką daugiau? *Tai čia turbūt jau baigėsi?*

S: Ar tie, kurie šaudė - ar jų tarpe buvo tokių, kurie paskui gailėdavosi?

V: Negirdėjau, neteko girdėti.

S: Nesirgo nervais, naktį neverkdavo?

V: Nežinau. Kareivinėse kazemate kelios dešimtys miega, o čia, kai du miega, ką jie ten... Bet aš manau, kad toksai (=žydšaudys) nieko neėmė į galvą. Jam svarbu gauti, kad turėtų už ką išgerti, ir viskas.

S: Viskas, ačiū...

V: Du metus aš prie vokiečių slėpiausi. Už mano galvą buvo paskelbta didžiausia premija. Tuo laiku medžiagų nebuvo, tai tam, kuris mane išduos gyvą ar negyvą, žadėjo duoti medžiagą dviems kostiumams.

S: Kur čia buvo paskelbta?

V: Buvo tokie atsišaukimai Vilkijos valsčiuje. Buvo sugavę mane, buvau į komendatūrą nuvarytas. Buvo komendatūra Mickevičiaus gatvėje ir, rodos, Donelaičio gatvės kampas, [v'liau ten buvo] studentų institutas. Aš per langą iššokau ir pabėgau. Iš antro aukšto - ir pabėgau. Mane kai areštavo, jau buvo popiet. Ir kai nuvarė mane į tą komendatūrą, jau buvo likęs tik dežuruojantis. Nuvedė policininkas į tą kabinetą. Sėdi vienas žmogus, civiliai apsirengęs. Jis sako: kur čia tave reikės apnakvydinti dabar. Sakau: "nesvarbu, ir ant kėdės pramiegosiu". "Tik", sakau, "man svarbu uniformą paimti. Aš atvažiuoju į Kauną pažiūrėti, kada traukinys išeina". "Atostogas", sakau, "savo valia pratęsiu, ir dabar važiuoju į Minską". "Gerai", sako, "rytoj duosim"... Aš maniau, kad jie mane paleis pasiimti uniformą. "Gerai", sako, "rytoj duosim palydą, galėsi nueiti paimti uniformą".

Aš misliju: "ne". Jis sako: "palaukit, aš einu į kitą kambarį sutvarkyt dokumentus". Kai jis išėjo aš žiūriu: langas atidaras. Priėjau prie to lango, pasižiūriu žemyn. Nu, biškį per aukštai šokti. Bet gali greit ateiti. Tai aš papirosą išsiėmiau, užsirūkiu, užkėliu koją vieną ant palangės. Žiūriu: sargybiniai eina du, vaikščioja. Čia viduj vaikščioja ir aplink [pastatą]. Dabar tie sargybiniai atėjo, paėjo iki kampo ir sugrižo atgal, užėjo už kampo. Kai užėjo už kampo - aš per tą langą. Pirmas aukštas kai baigiasi, yra tokia skarda - zimso - uždengta. Aš už to zimso - šliūpt ant šaligatvio! Ir aš jau ant žemės. Ir štai: tik nušokau - tie sargybiniai priešais! Daug nenuėję, jie greit sugrižo prie manęs. Žiūri jie į mane.

S: Kas buvo tie sargybiniai?

V: Vokiečiai sargybiniai, vokiečių kareiviai. Komendatūrą tik vokiečių kareiviai saugojo... Dabar aš į juos nekreipiu dėmesio, paėjau į šoną biškį. Liepų šakos žemai nusidriekusios. Aš į vieną šoną kitą pasilenkiu, į kitą. Tarsi ko laukdamas. Jie paeina vieną žingsnį ir atsisuka vis. Paėjo, paėjo iki kampo, paskui grįžta atgal. Kai tik užėjo už to kampo, aš tik skersai gatvę ir "panios" (=nubėgau).

2/24:35 S: O jeigu nebūtumėt pabėgęs, tai kas tada?

V: NEžinau, gal būtų sušaudė ar į pimas fronto linijas būtų išsiuntę. Paskiau Vilkijoje gestapo viršininkas buvo toks Grajauskas. Tai jis mane dvi savaites gaudė. Ir rugiuose, ir pas žmones - kad tik mane pagautų. Man tokia laimė pasisekė, kad pas tokį Kvedaravičių aš, būdavo, užeinu dažnai. Jis pas jį tris paras nakvojo ten, prie jo namų, prie sodybos. Ir aš nė karto neatėjau. Baigėsi kantrybė, tai jis atėjo į kambarį, pirmiausia - po lova, paskiau ant aukšto, klausinėjo apie mane. Sako [Kvedaravičius]: "nežinau, dabar kur jis; anksčiau ateidavo". Taip ir baigėsi.

S: O Vilkijos žydus irgi jūsų batalionas sušaudė?

V: Ne, čia vietiniai. Kai čia sušaudė, batalionas dar nebuvo įsikūręs. Čia vietiniai.

S: Kas tokie vietiniai?

26:12 V: Vilkiški. Kaip sakiau, ten, Baltarusijoje, Kliocke ar Slucke, nuvažiavo batalionas ir rado sušaudytus vietoje. Vietiniai milicininkai šaudė. [O batalionas] rado tuščią... Ir čia tas pats. Pirmom dienom Villkijoj. Gal trečią dieną juos visus suvarė į "škala" (=šulhoif), suvarė prie jų kapinių - ten žydų kapinės buvo ant kalno. Prie kapinių ten sušaudė juos. :

S: Tai labai ačiū tamstai. Gražiai papasakojot

V: Kad aš negaliu pasakyti tiksliai. Gali tie, kurie dalyvavo. Aš nei mačiau, nei girdėjau.

S: Jūs galite apie jų pasakojimus pasakyti.

27:30 V: Kad jie nelabai norėdavo, kad apie juos viešai kalbėtų.

S: Nesigirdavo: aš tą ar taip nušoviau?

2/28:08
V: Nesigirdavo. Tik tąsyk, kai atėjo į virtuvę sriubos, kai pakorė tuos Varnas, tai tada jį kritikavo visi. Tas anei žodžio, tik prunkščia toks įraudęs. O tie, kai šaudė, tai jie atskiroje grupėje, ir niekas nežino, ką jie kalba, ką jie ten... Jie geria sau, ~~š~~ baliavoja.

S: Bet korė ne tą vieną kartą? Kardavo ir kitus kartus Minske?

V: Vieną kartą tiktai.

S: Ten tokia moteris buvo viena...

V:...ir du vyrai. Jie buvo komjaunuoliai visi, jauni. Jaunuoliai.

S: O tą pakorimą jūs matėt.

V: Ne. Nėjau žiūrėti. Aš tokių nėjau nė žiūrėti. Kitiėjo pažiūrėti.

S:Tai ką ten Varnas ne taip padarė?

V: Nežinau. Gal jis kilpą ne taip užrišo, ar jis ten kaip... Nu, žinoma, galbūt sąžinės dar turėjo - rankos drebėjo tokį darbą dirbant. Tai jis gal tą kilpą ne taip uždėjo. Tai ar tikite, ką aš kalbu?

S: Tikiu.